

ผลกระทบของการปฏิรูป

อุดมศึกษาไทยต่อสังคมฐานความรู้

(Impact of Thai Higher Education Reform on Knowledge Based Society)

ประเทศไทยในทศวรรษแห่งการปฏิรูป (decade of reforms)

โลกยุคใหม่ เป็นโลกที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งครอบคลุมทั้งประชาคมโลก มีการจัดระเบียบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมใหม่ (new political, economic and social order) ทำให้ประเทศต่างๆ ต้องมีความร่วมมือและการแข่งขันสูง ภายใต้กติกาการอยู่ร่วมกันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โลกยุคนี้ได้อาศัยความก้าวหน้าของด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (information and communication technology = ICT) เชื่อมโยงประเทศต่างๆ ในภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน ทำให้การเคลื่อนไหลถ่ายเทของข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วถึงและรวดเร็ว จนทำให้รู้สึกเสมือนโลกไร้พรมแดน (borderless world) ประเทศต่างๆ ในประชาคมโลกยุคปัจจุบันจึงเผชิญกับปัญหาที่ท้าทาย (challenges) หลักร่วมกันสองประการได้แก่

การเปลี่ยนแปลง (changes) ที่รวดเร็วและการแข่งขัน (competition) ที่เข้มข้น ซึ่งนับวันจะรุนแรงยิ่งขึ้น

ประเทศต่างๆ จะต้องมีการปรับตัวเพื่อเตรียมรับการเปลี่ยนแปลง และสร้างขีดความสามารถในการพึ่งตนเองและการแข่งขัน เรื่องของการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ที่เรียกว่า การปฏิรูป (reform) จึงเป็นวาระแห่งชาติของประเทศส่วนใหญ่ในประชาคมโลก ประเทศไทยก็หาได้มีข้อยกเว้นไม่ ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปครั้งใหญ่ใน 3 เรื่อง ได้แก่ การปฏิรูปการเมือง (political reform) การปฏิรูปการศึกษา (education reform) และการปฏิรูประบบราชการ (bureaucratic reform)

เรื่องแรก การปฏิรูปการเมือง (political reform) เพื่อให้การเมืองการปกครองของประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ มีการบริหารบ้านเมืองที่มีเสถียรภาพก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อประโยชน์สุขของ

* นายกมลภณมหาวิทยาลัยศรีปทุม

ประชาชนและประเทศชาติ ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เรียกกันว่า **รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน** ซึ่งยกร่างโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ประชาชนเลือก เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540

เรื่องที่สอง การปฏิรูปการศึกษา (education reform) เป็นผลสืบเนื่องมาจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งมีบทบัญญัติกำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติเพื่อจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ รังวัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ถือเป็นกฎหมายแม่บทและเป็นกฎหมายปฏิรูปการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท ทั้งระบบและกระบวนการ

เรื่องที่สาม การปฏิรูประบบราชการ (bureaucratic or administrative system reform) เพื่อให้ระบบราชการก้าวหน้าทันสมัย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูง สอดคล้องกับการปฏิรูปการเมืองและการปกครอง ประเทศไทยได้ปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินและปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม ครั้งใหญ่ แล้วเสร็จประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 2 ตุลาคม 2545 ทำให้มีกระทรวงเพิ่มขึ้นตามการจัดภารกิจและกลุ่มงานใหม่เป็น 20 กระทรวง มีการนำระบบบริหารแบบบูรณาการ (C.E.O.) มาใช้ในการบริหารงานภาครัฐ มีการปรับระบบงบประมาณเป็นแบบ

เน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ (result based budget) การปฏิรูปทั้งสามเรื่อง เกิดขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกันและเป็นกระบวนการที่มีกฎหมายรองรับในระดับที่เป็นพระราชบัญญัติ จึงถือได้ว่าเป็น **วาระแห่งชาติ** ที่เกิดขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ทศวรรษนี้จึงเป็น **ทศวรรษแห่งการปฏิรูป** ของประเทศไทยอย่างแท้จริง

การปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนา (education reform for development)

ในระยะเวลาที่ผ่านมา ปัญหาการศึกษาสั่งสมมาเป็นปัญหาด้านปริมาณ (quantitative) ด้านคุณภาพ (qualitative) ด้านประสิทธิภาพ (efficiency) และด้านประสิทธิผล (effectiveness)

ด้านปริมาณ เป็นเรื่องของการเข้าถึง การขาดโอกาสและความไม่เสมอภาคระหว่างคนรวย คนจน คนในเมือง คนในชนบท คนปกติ คนพิการ และกลุ่มด้อยโอกาสอื่นๆ เป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาคือ การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน (life long education for all)

ด้านคุณภาพ เป็นเรื่องของหลักสูตร การเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องมีการปฏิรูป โดยการปรับการเรียนการสอนให้หลักสูตรที่ดุลยภาพระหว่างภูมิปัญญาสากล ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้รู้จักคิด รู้จักค้นคว้าแก้ปัญหาได้ มีทักษะการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มิใช่เรียนท่องจำแบบนกแก้วนกขุนทอง คิดไม่ได้และทำไม่เป็น รวมทั้งจัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกเพื่อเป็นหลักประกันว่า ไม่ว่าจะเข้าเรียนที่ใดก็ตาม คุณภาพของโรงเรียนจะได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

ด้านประสิทธิภาพ เป็นเรื่องของการเรียน การสอนและการบริหารจัดการที่มุ่งผลให้เกิดแก่ ผู้เรียน การปฏิรูปจึงเน้นการปฏิรูปครูและบุคลากร ทางการศึกษา การกระจายอำนาจการบริหารจัดการ และการบริหารโดยใช้การบริหารฐานโรงเรียน (school based management) และการมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชน

ด้านประสิทธิผล ปัญหาที่พบคือ ความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาต่ำ การจัดการ การศึกษามีประสิทธิผลต่ำ เมื่อเทียบกับการลงทุน เป็นปัญหาของความประหยัดและความคุ้มค่าของการใช้จ่ายงบประมาณ การปฏิรูปจึงเน้นวิธีการ จัดสรรงบประมาณอุดหนุนตัวผู้เรียน (demand side) มากกว่าผู้จัด (supply side) การเน้นผลงานตาม ยุทธศาสตร์การกระจายอำนาจให้เกิดการบริหารแบบ เปิดเสรีในระดับสถานศึกษา และระบบบัญชีที่รับ ฟังจ่ายที่เป็นมาตรฐาน คุณภาพและประสิทธิภาพ การสอนของครูและการบริหารจัดการของผู้บริหาร แบบมืออาชีพ เป็นปัจจัยสำคัญของการเพิ่มประสิทธิ ภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษา

การแก้ปัญหาวิกฤติการศึกษาไทย โดยการปฏิรูปการศึกษา มีจุดมุ่งหมายสำคัญ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพของคนไทยให้เป็นปัจจัยนำของการพัฒนา : ฟังตนเองได้ พัฒนาได้ และแข่งขันได้ และสร้างองค์ความรู้เพื่อใช้เป็นฐานของการพัฒนา (knowledge based development)

การปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนา ถือว่า การศึกษามีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ของประเทศ พันธกิจของการศึกษา จึงต้องเน้น

1. กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญ งามของบุคคลและสังคม

2. การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้า ทางวิชาการและการสร้างองค์ความรู้ เพื่อเป็นฐาน ของการพัฒนา

ใน **ด้านการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพ ของคนไทย** การปฏิรูปการศึกษามุ่งยกระดับการ ศึกษาของประชาชน โดย

1. ขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี

2. ให้สิทธิเสมอภาคกันในการรับการศึกษา ขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่ เสียค่าใช้จ่าย

3. เต็มปัญญาให้สังคม ฝึกอบรมวิชาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต

4. ปฏิรูปการเรียนรู้และประกันคุณภาพ การศึกษา

ใน **ด้านการพัฒนากำลังคน** (Human resource development) เพื่อให้มีแรงงานความรู้ (knowledge workers) ที่เพียงพอและมีคุณภาพได้ มาตรฐาน โดย

1. ปฏิรูปการอาชีวศึกษา

2. ปฏิรูปการอุดมศึกษา

ใน **ด้านการวิจัยและพัฒนา** (research and development) เพื่อการเสริมสร้างความรู้นวัตกรรม และเทคโนโลยี โดย

1. เพิ่มความสนับสนุนและความเข้มแข็ง แก่มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยภาครัฐ และการวิจัย ภาคเอกชน

2. ระดมทรัพยากรและการลงทุนการวิจัย และพัฒนาโดยรัฐให้แรงจูงใจด้านภาษี และการ สนับสนุนอื่น

ยุทธศาสตร์และแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษาไทย

อุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับที่เกี่ยวข้องกับ ยุทธศาสตร์การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ของประเทศมากที่สุด ทั้งในด้านการผลิตและพัฒนา แรงงานความรู้ การวิจัย และพัฒนาการสร้าง นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่จะช่วยให้ประเทศไทยพึ่ง ตนเองได้และแข่งขันกับนานาชาติได้ในยุคสังคม ฐานความรู้ (knowledge based society) การปฏิรูป อุดมศึกษาจึงได้กำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์ ไว้ดังต่อไปนี้

1. เป้าหมายการปฏิรูปอุดมศึกษาไทย

4 เป้าหมาย

1.1 เพื่อให้อุดมศึกษาสามารถเป็น กลไกขับเคลื่อนและนำสังคมไทยสู่สังคมเศรษฐกิจ ฐานความรู้ และเป็นกลไกหลักในการพัฒนาประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งผลักดันประเทศไทยให้เป็นสังคม นวัตกรรมที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเพิ่มขีดความ สามารถในการแข่งขันกับนานาชาติประเทศ

1.2 เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นขุม- กำลังทางวิชาการ ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ ชุมชนในระดับเศรษฐกิจฐานราก มุ่งยกระดับความรู้ ของชุมชน โดยการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และ เน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและพัฒนาคุณภาพ ชีวิต โดยใช้กระบวนการวิจัยทั้งการวิจัยพื้นฐาน วิจัยประยุกต์ และวิจัยเชิงนโยบายที่สามารถนำผล มาใช้ในการพัฒนาการผลิตระดับชุมชน พัฒนาเชิง ธุรกิจและระบบการจัดการภาครัฐ รวมทั้งการวาง รากฐานเพื่อการพัฒนาในระยะยาวในการสร้างนวัต- กรรมจากภูมิปัญญาไทย

1.3 เพื่อผลิตบัณฑิตที่สอดคล้องกับ ครัวความต้องการของสังคม และแนวโน้มการพัฒนา ประเทศ โดยเฉพาะในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี และยกระดับขีดความรู้ของประชากรไทย ให้มีคุณสมบัติพื้นฐานในการเป็นประชากรโลก (global citizen)

1.4 เพื่อสร้างระบบบริหารจัดการที่ดี ในสถาบันอุดมศึกษาให้สถาบันสามารถดำเนิน การกิจได้โดยคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ มี คุณภาพ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลขณะเดียวกัน ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถตรวจสอบได้ ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถาบัน โดยคำนึงถึง ความสอดคล้องและความจำเป็นในการพัฒนา ประเทศ

2. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย 6 ยุทธศาสตร์

2.1 การปฏิรูปโครงสร้างและระบบ บริหารจัดการอุดมศึกษา

เพื่อให้การบริหารจัดการอุดมศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สถาบันอุดมศึกษามี ความคล่องตัวในการบริหารจัดการ มีเสรีภาพทาง วิชาการ สามารถดำเนินภารกิจตามบทบาทหน้าที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องเชื่อมโยงกับ นโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ การพัฒนา ชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยรัฐกำกับเชิง นโยบาย แผน และคุณภาพมาตรฐาน โดยมี มาตรการดังนี้

ระดับประเทศ

1. รัฐกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแผน อุดมศึกษาของประเทศที่ชัดเจนทั้งในด้านความ ต้องการกำลังคน การวิจัย และบริการวิชาการ เพื่อ ใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาอุดมศึกษาของ

ประเทศ โดยอาศัยฐานความรู้จากการศึกษาวิเคราะห์ วิจัยเชิงนโยบาย

2. ให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ โดยให้สถาบันระดับปริญญาที่มีความพร้อมพัฒนาเป็นสถาบันของรัฐในกำกับ เพื่อสามารถบริหารจัดการได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี เข้ามาเป็นอาจารย์ และนักวิจัย ส่วนสถาบันเฉพาะทางควรให้เป็นส่วนราชการตามนโยบายของส่วนราชการนั้นๆ โดยให้มีความคล่องตัวตามหลักการอุดมศึกษา

3. รัฐกำกับกับการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาในเชิงนโยบายและคุณภาพมาตรฐาน โดยใช้กลไกการจัดสรรงบประมาณเครื่องมือในการกำกับ และติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานของสถาบัน ในลักษณะตรวจสอบภายหลัง (post audit) รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบาย เป้าหมายและแผนพัฒนาของประเทศ

4. จัดระบบย่อยโดยจัดกลุ่มหรือเครือข่ายของสถาบันอุดมศึกษาทั้งเครือข่ายแนวตั้งที่ประกอบด้วยกลุ่มสถาบันที่มีระดับการพัฒนาและบทบาทหน้าที่ต่างกัน และเครือข่ายแนวระนาบที่จะประสานการดำเนินภารกิจระหว่างสถาบันหรือกลุ่มสถาบัน รวมทั้งจำแนกประเภทสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามบทบาทที่เป็นจุดเน้นของแต่ละสถาบันโดยให้มีการพัฒนาสถาบันที่มีศักยภาพความพร้อมจำนวนหนึ่ง เพื่อมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในมาตรฐานระดับโลก (world class university)

ระดับสถาบัน

5. สถาบันอุดมศึกษาปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ที่เน้นบทบาทที่ชัดเจนในการดำเนินภารกิจ จัดทำ

แผนกลยุทธ์การดำเนินงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายนโยบายฯ และแผนการพัฒนาประเทศ

6. พัฒนาระบบบริหารจัดการภายในสถาบัน ให้มีความคล่องตัวเป็นระบบธรรมาภิบาล (good governance) ที่โปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้

7. พัฒนากระบวนการสรรหาเพื่อให้ได้ผู้บริหารที่ดี และมีความเป็นผู้นำโดยไม่ใช้การเลือกตั้ง และปรับบทบาทสภาสถาบันให้เป็นผู้รับผิดชอบและกำกับดูแลการดำเนินงานของสถาบันให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ

8. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ และใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งภายในสถาบัน ทั้งของรัฐและเอกชน และกับภาคธุรกิจเอกชนตลอดจนองค์กรต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

2.2 การปฏิรูปการเงินอุดมศึกษา

เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณเป็นกลไกในการกำกับกับการดำเนินภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน และมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยมีมาตรการปฏิรูปการเงินเพื่ออุดมศึกษา ดังต่อไปนี้

(1) ให้มีองค์กรทำหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์และเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณให้สถาบันอุดมศึกษา เป็นองค์กรที่มีความอิสระและมีความคล่องตัว ดำเนินงานในรูปคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ

(2) ปรับระบบการจัดสรรงบประมาณจากที่เน้น Supply-Side financing เป็น Demand-Side Financing

(3) ปรับให้ผู้เรียนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายอุดมศึกษาอย่างเหมาะสม และเป็นธรรม โดยปรับระบบกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาที่เป็น

อยู่ในระบบปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือ พัฒนาระบบเครดิตเงินยืมระหว่างเรียน (Income Contingent Loan : ICL) และมีมาตรการต่างๆ เพื่อ สนับสนุนช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความ สามารถพิเศษ

(4) จัดสรรงบประมาณลักษณะ เงินอุดหนุนทั่วไปแก่สถาบันอุดมศึกษาโดยพิจารณา ตามพันธกิจที่แตกต่างตามกลุ่มสถาบัน ผลผลิต และต้นทุนการผลิต ยึดหลักงบประมาณที่มุ่งเน้น ผลงาน (Performance-Based Budgeting : PBB) และ ใช้วิธีทำความเข้าใจกับสถาบันอุดมศึกษา ในการดำเนินภารกิจ ตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่ กำหนด โดยรัฐมีระบบตรวจสอบภายหลัง (Post Audit)

(5) ลดงบประมาณของรัฐที่จัดสรร เพื่อการลงทุน สิ่งก่อสร้างที่เกินความจำเป็น แต่ ให้ผันงบประมาณส่วนนี้เป็นงบประมาณเงินอุดหนุน ทั่วไป เพื่อโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับ อุดมศึกษา

(6) พัฒนาระบบบัญชีของสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐให้เป็นมาตรฐานและระบบเดียวกัน เป็นระบบบัญชีเงินคงค้าง (accrual basis) ในรูปแบบ กองทุน แผนงานและหน่วยงาน และจัดทำรายงาน การเงินที่เป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อง่ายต่อการเปรียบเทียบ

(7) สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษา ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ เพิ่มขึ้น โดยมีกลไก ส่งเสริม และให้สมทบเงินรายได้ของสถาบันที่ระดม ได้กับงบประมาณแผ่นดิน เพื่อนำมาใช้จ่ายในการ ดำเนินงานโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพ

2.3 การผลิตกำลังคน และกระจาย โอกาสอุดมศึกษา

เพื่อขยายปริมาณการผลิตกำลังคน โดยใช้พิชชาสาขาที่ขาดแคลนและการกระจายโอกาส การเข้าถึงอุดมศึกษาแก่ประชาชนตามความรู้ ความ สามารถอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยเฉพาะแก่ กลุ่มประชากรผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเปิดโอกาสการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อ เนื่องตลอดชีวิต โดยมีมาตรการ ดังนี้

(1) รัฐสนับสนุนให้สถาบัน อุดมศึกษา โดยเฉพาะสถาบันจำกัดรับของรัฐและ สถาบันของเอกชนบางแห่งที่มีความพร้อม ผลิต กำลังคนในสาขาที่ขาดแคลน และจำเป็นต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีของประเทศ โดยเฉพาะกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการผลิตและพัฒนาอาจารย์ในสาขาดังกล่าว และสนับสนุนให้ผู้มีความสามารถพิเศษด้านนี้ ได้ รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและต่อเนื่อง ตลอดจนสร้างศาสตร์ใหม่ที่จำเป็นสำหรับอนาคต ของประเทศ

(2) พัฒนารูปแบบการจัดอุดมศึกษา ให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น เพื่อเข้าถึงกลุ่ม เป้าหมายที่แตกต่างกัน และเปิดโอกาสให้มีการพัฒนา ความรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องโดยสามารถเทียบโอน หน่วยกิต ผลการศึกษา หรือลงทะเบียนข้ามสถาบัน

(3) การเปิดหลักสูตรทั้งภาคปกติ และภาคอื่นๆ ของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสนองตอบ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย รวมทั้งการพัฒนาการทำงาน ควรให้เป็นไปตามกลไกของตลาดและความต้องการ ของสังคม ประชาชน โดยรัฐมีมาตรการกำกับ ดูแล ด้านคุณภาพมาตรฐาน

(4) ปรับระบบการรับเข้าศึกษาต่อ ในระดับอุดมศึกษา ให้เป็นระบบการรับเข้า (admissions) ตามความรู้ ความสามารถ และความสนใจ ของผู้เรียนให้กระจายโอกาสอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

โดยเฉพาะผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม และ
ยังมีลำเนาห่างไกลโดยรับมีระบบ/กลไกเพื่อช่วยเหลือ
ผู้ด้อยโอกาสและมีความสามารถพิเศษ

(5) ไม่สนับสนุนให้มีการจัดตั้ง
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐขึ้นใหม่ ในลักษณะการ
ก่อสร้างอาคารสถานที่ที่ต้องใช้งบประมาณลงทุน
จำนวนมาก แต่ให้พัฒนาสถาบันที่มีอยู่เดิมให้มี
ศักยภาพสูงขึ้น หรือใช้วิธีหลอมรวม หรือระดม
ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรอาคาร
สถานที่ที่มีอยู่อย่างเต็มศักยภาพและเกิดประโยชน์
สูงสุด

(6) นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้
เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง
และมีคุณภาพ

2.4 การปฏิรูปการเรียนการสอนและ การวิจัย

เพื่อให้อุดมศึกษาเป็นกลไกในการ
ผลิตกำลังคน และสร้างองค์ความรู้เพื่อการพัฒนา
ศักยภาพของประเทศในการแข่งขันกับนานาประเทศ
เพิ่มศักยภาพการพึ่งพาตนเองและลดการพึ่งพา
เทคโนโลยีจากต่างประเทศ สามารถตอบสนองและ
ชี้นำการพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น โดยมี
มาตรการ ดังนี้

(1) รัฐจัดสรรงบประมาณสนับสนุน
การดำเนินการกิจ จัดโครงสร้างพื้นฐานและสิ่ง
อำนวยความสะดวก การบริหารจัดการ ตลอดจน
การจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างให้สถาบัน
อุดมศึกษาพัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามบทบาทที่เป็น
จุดเน้น เชื้อต่อการสร้างบัณฑิตอัจฉริยะ สร้างงาน
วิจัยและงานวิชาการที่มีคุณภาพ

(2) พัฒนาการศึกษาระดับบัณฑิต
ศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานสากลให้สามารถ
เป็นกลไกในการสร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพ และ

สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา
สถาบัน สังคมและประเทศ

(3) สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษา
สร้างงานวิจัยพื้นฐาน และงานวิจัยประยุกต์และ
เป็นศูนย์วิจัยเฉพาะทาง/ศูนย์เพื่อความเป็นเลิศ หรือ
ศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา ในสาขาที่สถาบันมี
ความเชี่ยวชาญ เพื่อเป็นกลไกสร้างสรรค์งานวิจัย
และพัฒนานักวิจัย รวมทั้งเป็นศูนย์ประสานเครือข่าย
การวิจัย การแลกเปลี่ยนร่วมมือช่วยเหลือในด้าน
การวิจัย ทั้งภายในและระหว่างสถาบัน และกับ
หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

(4) ให้มีหน่วยงานกลาง/กลไก
ดูแลการบริหารงานวิจัยในภาพรวมของสถาบันเพื่อ
อำนวยความสะดวกแก่นักวิจัย ตลอดจนเผยแพร่
ข้อมูลข่าวสารงานวิจัยของสถาบัน

(5) มีกลไก/ระบบที่สามารถดึงดูด
ผู้มีความรู้ ความสามารถและมีความสนใจการวิจัย
ให้เข้ามาเป็นบุคลากรวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา และ
ให้คงอยู่ในระบบ โดยสามารถก้าวหน้าได้ในสายงาน
และมีกลไกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(6) ปฏิรูปการเรียนการสอน
หลักสูตร ให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา
สร้างสรรค์นวัตกรรม และใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต
ตลอดจนสามารถสร้างงาน ปรับตัวในโลกของงาน
พึ่งพาตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคม และเพื่อ
สร้างบัณฑิตอัจฉริยะในสาขาต่างๆ เพื่อเป็นผู้นำ
ประเทศ

(7) กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน
(benchmark) เพื่อเป็นตัวชี้วัดคุณภาพและความ
สำเร็จของทุกหลักสูตรทั้งภาคปกติและภาคอื่นๆ
รวมทั้งมาตรฐานภารกิจอื่น และกำหนดหลัก
เกณฑ์หรือแนวปฏิบัติที่ดี (best practice) รวมทั้ง
สนับสนุนให้มีการจัดระดับหรือจัดอันดับสถาบัน

อุดมศึกษา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ

2.5 การปฏิรูประบบการพัฒนา
คณาจารย์และบุคลากรอุดมศึกษา

(1) เร่งรัดให้มีระบบการพัฒนาผู้
บริหาร คณาจารย์ และบุคลากร สนับสนุนวิชา
การในสถาบันอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง และ
สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของสถาบัน และมี
ระบบติดตาม ประเมินผล เพื่อส่งเสริมการพัฒนา

(2) พัฒนาการศึกษาระดับ
บัณฑิตศึกษาให้มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถเป็น
กลไกในการสร้างอาจารย์ใหม่เข้าสู่ระบบ และให้มี
ระบบที่ดึงดูดคนเก่ง คนดี มีความสามารถและมี
ความสนใจให้เข้ามาเป็นอาจารย์

(3) สนับสนุนการสร้างระบบเครือข่าย
อาจารย์และบุคลากรระหว่างสาขาวิชา สถาบัน
ทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ
ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนทั้งในการจัดการเรียนการสอน
การวิจัย การบริการวิชาการ และการดำเนินภารกิจ
ต่างๆ แก่สังคม

(4) พัฒนาระบบการเข้าสู่ตำแหน่ง
ทางวิชาการให้มีความหลากหลายตามภารกิจของ
สถาบันอุดมศึกษา ทั้งด้านการสอน การวิจัย การ
บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม
และมีกลไกสนับสนุน ส่งเสริม ยกย่อง ผู้บริหาร
คณาจารย์และบุคลากรที่ทุ่มเทอุทิศตน

(5) กำหนดมาตรฐานสำหรับภาระ
งานประเภทต่างๆ ของอาจารย์และหลักเกณฑ์การ
เทียบโอนระหว่างภาระงานประเภทต่างๆ

2.6 การมีส่วนร่วมของเอกชนในการ
บริหาร และการจัดการอุดมศึกษา

เพื่อเป็นการสนับสนุนบทบาทการ
มีส่วนร่วมของภาคเอกชน ธุรกิจ สถานประกอบการ
ชุมชน ท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร

และการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างหลาก
หลาย โดยมีมาตรการ ดังนี้

(1) สนับสนุนให้ภาคเอกชนที่
ความพร้อม ร่วมลงทุนจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา
โดยเฉพาะสาขาที่เป็นความต้องการของตลาดและ
สังคม โดยรัฐกำหนดสัดส่วนและกลุ่มเป้าหมายที่
ชัดเจนระหว่างรัฐและเอกชน มีมาตรการส่งเสริม
สนับสนุน และจูงใจ ได้แก่ มาตรการยกเว้นภาษี
การสนับสนุนการพัฒนาคณาจารย์ ผู้บริหาร การ
จัดตั้งกองทุนกู้ยืมดอกเบียดำ การสนับสนุนวิชาการ
เป็นต้น รวมทั้งให้มีการทบทวนนโยบายของรัฐ
แก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรค

(2) รัฐให้อิสระในการบริหาร
จัดการแก่ภาคเอกชนที่ร่วมจัดการศึกษา โดยมี
ระบบการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงาน
ให้มีคุณภาพ และเป็นมาตรฐานเดียวกับรัฐ

(3) สนับสนุนให้องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมตามเกณฑ์ที่กำหนด
จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามความต้องการของ
ท้องถิ่น ชุมชน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับ
นโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

(4) สนับสนุนโครงการความร่วมมือ
ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐกับหน่วยงานที่
ภาคธุรกิจ เอกชน สถานประกอบการ ชุมชน และ
ท้องถิ่น ในการดำเนินภารกิจของสถาบัน รวมทั้ง
สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกำกับ
ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน
ของสถาบันอุดมศึกษา การบริจาคเงินและทรัพย์สิน
อื่นเพื่อการศึกษา โดยรัฐมีมาตรการต่างๆ เพื่อ
สนับสนุนและจูงใจ

**ผลกระทบการปฏิรูปอุดมศึกษาไทย
ต่อสังคมฐานความรู้
(impact of thai higher education
reform on knowledge based society)**

ในยุคสังคมฐานความรู้ ความรู้และแรงงาน
ความรู้ (knowledge and knowledge workers) เป็น
ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาโดยเฉพาะระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่อาศัยการผลิตการแพร่กระจาย (dissemination) และการใช้
ความรู้เป็นตัวขับเคลื่อนหลักให้เกิดการเติบโตทาง
เศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบสำคัญ
ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ ประกอบด้วย
นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (innovation and technological change) การพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์ (Human resource development)
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) และสภาพ

แวดล้อมทางสังคมและธุรกิจ (social and business environment) องค์ประกอบเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะต้อง
อาศัยสถาบันอุดมศึกษา การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย
ซึ่งเน้นบทบาทและพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา
ในการพัฒนาแรงงานความรู้ พัฒนางองค์ความรู้
สร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยี โดยกระบวนการเรียน
การสอนที่มีประสิทธิภาพ การวิจัยและพัฒนา (R&D)
ที่มีประสิทธิผลและการจัดการความรู้ (management
of knowledge) ที่ครบวงจร ย่อมจะเอื้ออำนวยให้การ
เสริมสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมฐานความรู้เป็นจริง
ในอนาคตอันใกล้ การอุดมศึกษาไทยตามเป้าหมาย
และยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปจะช่วยให้ยุทธศาสตร์
ชาติด้านการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน
ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะอุดมศึกษาสร้าง
คน สร้างความรู้ สู่อำนาจเป็นเลิศ

บรรณานุกรม

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2546). **ข้อเสนอยุทธศาสตร์และแนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2540). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- The Brooker Group. (1999). *Background paper on higher education prepared for the Asian Development Bank*. n.p.
- Knowledge for development, published for the World Bank*. (1999). London: Oxford University Press.